כיתה ט' | אזרחות וחברה | שיעור 3 מתוך 4 | 45 דק'

ממלכתי וחמ"ד: מתאים לכיתה ט' ולפרק מדינה יהודית ודמוקרטית בלימודי האזרחות. בחמ"ד אפשר להרחיב במשמעות "צור ישראל" ובערכי המסורת במגילה.

החזון: ערכים יהודיים, דמוקרטיים ואוניברסליים

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יקראו את פסקת העקרונות במגילה ויזהו בה ערכים
- התלמידים ימיינו את הערכים לערכים לאומיים-יהודיים, דמוקרטיים ואוניברסליים, ויכירו שחלקם שייכים ליותר מקבוצה אחת
- התלמידים יסבירו מה המשמעות של "מדינה יהודית ודמוקרטית" לפי המגילה

📖 הסבר למורה

פסקת העקרונות היא הלב של החזון. היא מתארת מדינה שהיא בית לאומי לעם היהודי, ובה בעת מדינה שמבטיחה שוויון וחירויות לכל אזרחיה:

> "מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות." (מגילת העצמאות)

לאומי-יהודי: פתיחות לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות; "חזונם של נביאי ישראל". **דמוקרטי:** שוויון זכויות חברתי ומדיני בלי הבדל דת, גזע ומין; חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות. **אוניברסלי:** חירות, צדק ושלום; נאמנות למגילת האו"ם; שמירה על המקומות הקדושים של כל הדתות. המיון הזה הוא כלי לדיון: "חירות, צדק ושלום" הם גם ערכים דמוקרטיים, והמגילה מציגה אותם "לאור חזונם של נביאי ישראל", כלומר גם כערכים יהודיים.

ציטוטי המגילה הועתקו מהנוסח שבפרק "מגילת העצמאות" בספר "להיות אזרחים בישראל" של משרד החינוך, בכתיב המלא שמופיע שם (במגילה המקורית הכתיב חסר, למשל "עליה", "שויון").

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. **פתיחה:** כל תלמיד כותב שלושה ערכים שחשוב לו שיהיו במדינה שלו. אוספים על הלוח. (6 דקות)
2. **קריאה:** קוראים את פסקת העקרונות ומפרקים אותה למשפטים לפי סימני הנקודה-פסיק. (10 דקות)
3. **מיון בקבוצות:** טבלה של שלוש עמודות (לאומי-יהודי, דמוקרטי, אוניברסלי). כל קבוצה ממיינת, ומסמנת ערכים שמתאימים ליותר מעמודה אחת. (12 דקות)

4. **עבודה אישית:** דף העבודה. (12 דקות)
5. **סיכום:** השוואה לרשימה מהפתיחה: אילו מהערכים שלכם מופיעים במגילה? (5 דקות)

💬 שאלות בשלוש רמות

1. **רמה 1, הבנה ואיתור:** אילו חירויות מבטיחה המגילה?
2. **רמה 2, יישום וניתוח:** למה לדעתכם המגילה כותבת "לאור חזונם של נביאי ישראל"? מה הביטוי מוסיף לערכי החירות, הצדק והשלום?
3. **רמה 3, הערכה ויצירה:** האם יכול להיות מתח בין "פתוחה לעלייה יהודית" לבין "שוויון זכויות... לכל אזרחיה"? הציגו שתי עמדות.

🎟️ כרטיס יציאה (בסוף השיעור)

1. כתבו ערך דמוקרטי אחד מהמגילה.
2. כתבו ערך לאומי-יהודי אחד מהמגילה.

💡 הערות למורה

השאלה ברמה 3 עוסקת בנושא שנוי במחלוקת. מומלץ להציג אותה כשאלה פתוחה שיש לה כמה תשובות לגיטימיות, ולבקש מכל תלמיד לנמק בעזרת המגילה. למתקשים: פסקת העקרונות מפורקת לשבעה משפטים קצרים. למתקדמים: לחפש באיזה חוק יסוד מופיע הצירוף "מדינה יהודית ודמוקרטית" (חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, סעיף 1א).

📝 בדף העבודה

החזון במגילה: 7 שאלות, ומחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- מגילת העצמאות, מתוך הפרק "מגילת העצמאות" בספר "להיות אזרחים בישראל" (משרד החינוך)
- חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, נוסח עדכני (נבו)

מחוון: החזון במגילה

1. לאומי-יהודי
2. דמוקרטי
3. חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות.
4. החירות, הצדק והשלום.
5. לשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות.
6. למשל: "החירות, הצדק והשלום": ערכים דמוקרטיים ואוניברסליים, והמגילה קושרת אותם ל"חזונם של נביאי ישראל", כלומר גם ערך יהודי.
7. מדינה שהיא בית לעם היהודי (עלייה, קיבוץ גלויות, חזון הנביאים) ושמבטיחה לכל אזרחיה שוויון זכויות וחירויות.